

Du su puse hektaro laisvės

Andrejus GAIDAMAVIČIUS,
ŽL redaktorius

“Šita vieta pati pasirenka žmones”, - taip kalba eigulys Petras Dabrišius apie sodybą apleistame Laukstėnų kaime, kuri ir jį patį prieš keletą metų paviliojo, pakeitė ir toliau keičia ne tik kiekvieno čia atvykstančio lankytojo, bet ir visos Lietuvos gyvūnijos likimą. “Žvėrinčius”. Taip 2002-ųjų birželio 22-ąją ši įstabų gamtos kampelių pakrikštyjo gamtininkai. Visko čia pamatysi – danielių, muflonų, šernų, stirnų, lūšų ir netgi mešką, bet bene labiausiai Žvėrinčių išgarsino vilkai. Dviejų su puse hektaro ploto aptvare įkurdinti plėšrūnai čia jaučiasi kaip namie. Aptvaras įrengtas tikrame miške, aplink – taip pat miškas. Nors tos laisvės tiek nedaug, bet ji tokia brangi – čia tie patys miško kvapai ir paukščių čiulbėjimas, tie patys medžiai ir žolynai, o svarbiausia – čia niekada neužsuka ginklu ar kirviu nešinas žmogus, niekas netrikdo jų ramybės vilkiukų auginimo laikotarpiu – nei šūkauja, nei šaudo, nei važinėja. Anapus ribos – pavojų kupinas pasaulis, kuriame nuo tūkstančių medžiotojų, miškakirčių ir kitokių triukšmadarių slapstosi likęs šimtas gentainių. Taigi keliaukime į Telšių miškų urėdiją, kur miškininkai ne tik medieną, bet ir miško žvėris augina – bet ne pramogoms, ne verslui, o jų apsaugai ir visuomenės švietimui, kad laukiniai gyvūnai taptų saugesni, o jų laisvės kaina nebūtų tokia didelė.

Vardan žmonių sąmoningumo paaukota laisvė

Žmogus... Vos jį pamatę sprunka visi, kas gyvi. Tik čia, Žvėrinčiuje jie vis dar tiki mūsų taikumu ir leidžiasi bent iš toliau apžiūrėti, o kiekvieną pavasarį atveda parodyti ir savo palikuonis – mažuosius šerniukus, lūšiukus, vilkiukus... Net sunku patikėti, jog kadaise ne kokiam aptvare, o tikrame miške mūsų seneliai galėjo taip iš arti šiuos laukinius žvėris pamatyti. Deja, didėjant ginklų galiai, didėjo ir gyvūnų baimė. Dabar net vilkai, kurie nebojo paprastų medžioklinių šautuvų, tapo lengvai išnaikinami moderniais ginklais su optiniais taikikliais. Taip Eigirdžių eiguliui Petriui Dabrišiui ir kino operatoriui Vytui Jankevičiui, garsaus filmo apie gamtą ir vilkus kūrėjo Petro Abukevičiaus pasekėjui, kilo mintis Laukstėnų žvėryne, kur nuo 1998 metų jau gyveno visas pulkas šernų ir danielių, įkurdinti vilkus. Prie visokių žvėrių miške gali arčiau prieiti ir juos tyliai betykodamas nufilmuoti, - kalbėjo Vytas Jankevičius, - bet vilką natūralioje aplinkoje nufilmuoti beveik neįmanoma. O kaip kitaip žmonėms parodyti tą vilkų gyvenimą, kad jie suprastų, kokie pavojai jiems grėšia ir kodėl juos reikia išsaugoti... Pirmiausia ši mintis buvo pasiūlyta Telšių miškų urėdumui Bronislavui Baniui, juk auginti vilkus – didelė atsakomybė. Mažai kas žino, kaip tai reikia daryti. Visgi urėdas ryžosi šiam drąsiam eksperimentui ir prasidėjo vilko paieškos.

Ne toks vilkas ir baidus

Ne už ilgo atėjo žinia iš Kėdainių. Vienas medžiotojas augino vilkę, kurią dar mažą buvo iš kilpos išvadavęs ir namo parsinešęs. Jis sutiko vilkę atiduoti miškininkams, nes auginti ją buvo gana sudėtinga. Buvo jau rujos pabaiga, tad šiai vilkei, pavadintai Kleopatros vardu, skubiai reikėjo surasti partnerį. Petras Dabrišius nuvežė ją į Kauno zoologijos sodą kur gyveno dar viena “kino žvaigždė” - vilkas Šarchanas – režisieriaus P.Abukevičiaus filmo, sukurtą Indubakiuose - Labanoro girios pakraštyje, bet rodytų visame pasaulyje, aktorius. Kleopatra ir Šarchanas labai susidraugavo ir kai reikėjo juos išskirti prasidėjo emocijų proveržiai – vilkas ilgai gynė ją ir niekam neleido prie jos prieiti, o kai liko vienas – dar dvi savaites staugė.

Atgabenta į Žvėrinčių Kleopatra tap pat buvo nerami, bet, kartu su ja įkurdinus laikos veislė šuni, apsiprato. Pagimdė penkis vilkiukus: vienas patinas ir keturios patelės. Drąsiausioji pavadinta Spygle, ji buvo auginama laisvėje – niekur nuo žmonių nebėgo, bendravo su kitais šunimis ir ožkomis. Likę vilkiukai užaugo narve, tačiau šis netrukus pasidarė labai ankštas. Telšių miškų urėdija įrengė erdvų, 2,7 ha ploto aptvarą, į kurį dar prieš Kalėdas buvo paleisti likę vilkai. Nuo tada jie ten ir gyvena, pagal savo vilkiškus papročius, o lankytojų, ypač jaunesnių gausa, šio sumanymo autorius nuteikė labai optimistiškai. “Norime auginti šiuos žvėris taip, kad jų akys būtų linksmos. Ir nors aptvaras neprilygsta tikrai giriai, mes stengiamės, kad jie jaustųsi kaip galima natūraliau”, -

teigė Telšių miškų urėdas Bronislavas Banys. Tačiau linksmos čia ne tik vilkų, bet ir vaikų, kuriuos čia atveža dideliais autobusais, akys. Juk pirmą kartą išvydus vilką, ir ne zoologijos sode, o tikrame miške, visiems suspurda širdis. Petras Dabrišius kiekvienam paaiškina, kad vilkų nereikia bijoti – juos reikia mylėti ir saugoti. Tai mūsų miškų mohikanai, kurie turi teisę gyventi – jei ne tarp mūsų, tai nors šalia mūsų.

“Investicijos, kurias mes skyrėme Žvėrinčiui – aptvarai, stebėjimo bokštai, standai, žvėrių maitinimas – niekada neatsipirks tokia pačia forma, tačiau laimingi lankytojų veidai yra didžiausias užmokestis už visą mūsų vargą” - kalbėjo Laukstėnų girininkas.

“Visuomenei miškininkas, auginantis vilką, ko gero yra daug priimtinesnis už miškininką, kertantį medį”, - mano nedidelės ir nemiškingos, tačiau vienos geriausiai Lietuvoje besitvarkančios miškų urėdijos vadovas B.Banys.

Šansas pagausinti Lietuvos lūšis

Tačiau vien vilkais drąsūs telšiškių eksperimentai nepasibaigė. 2005 metais kitame aptvare apsigyveno keletas lūšų, o šiemet planuojamas aptvaras Žemaitijos simboliui – meškai. Lūšys atgabentos iš Estijos. Telšių miškininkus įkvėpė užsieniečių sėkmė dirbtinai veisiant ir į laisvę paleidžiant lūšis. Lūšis – vienintelė iš plėšrūnų, kurios paleidimas į laisvę nekelia didelių rūpesčių. Naminių gyvulių ji nepuola, žmonės jos nebijo. O tie, kas bijo, bijo tol, kol nepamato. Pamatę nustemba – juk tai katė, tokia pat miela savo išvaizda, kaip ir naminė, bet didelė slapukė, todėl lūši pamatyti šiais laikais - kai visoje Lietuvoje jų belikę tik apie 50 - didelė sėkmė. Šiuo metu lūšys reintrodukuojamos Lenkijos nacionaliniuose parkuose, atstatyti jų populiaciją Lietuvoje tikisi ir Telšių miškų urėdijos miškininkai. “Net ir paleisti nė vienos nereikėjo, lūšys iš toli jaučia viena kitą, kai tik mūsų aptvarė atsirado lūšys – tuoj ir aplinkiniuose miškuose jos apsigyveno”, - džiaugėsi Petras Dabrišius. Nors Lietuvoje pradėta lūšių apsaugos programa, apie kurią žinome tik iš nuogirdų, Žvėrinčius yra ta vieta, kur ji praktiškai gali būti įgyvendinta. Deja, vien miškininkų entuziazmo tam nepakanka. Lūšių dirbtinis veisimas reikalauja milžiniškų pinigų. “Mes negalime visas savo lėšas aukoti vien tik Žvėrinčiui. Be jo dar turime daug kitų objektų – penkias stovyklavietes Žemaitijos nacionaliniame parke, kurias reikia prižiūrėti, piliakalnius, kuriuos reikia tvarkyti ir kt., - vardino urėdas Bronislavas Banys, - jeigu Aplinkos ministras savo įsakymu mus įpareigotų dalyvauti lūšių apsaugos programoje – darydami gerus darbus nesijaustume saviveiklininkais ir lengviau gautume finansavimą”.

Stinga tikrų vilkų specialistų

Dabar yra du retųjų gyvūnų veisimo objektai, kurie reikalauja dėmesio – tai Stumbrynas, esantis Panevėžio miškų urėdijoje, ir Žvėrinčius. B.Banys, P.Dabrišius ir kiti jų bičiuliai žvėris pradėjo auginti pirmiausia mokslo tikslams. Bet lankytojai patys pakoregavo jų planus. Visokių jų atvažiuoja – nuo veterinarijos gydytojų iki tarptautinių mokslinių delegacijų, tačiau labiausiai čia laukiami vaikai – didžioji mūsų viltis. Jų dėka Žvėrinčius tapo gamtos edukacijos centru. Bet štai jaučiamas noras pasidalinti patirtimi, keletą metų gyvenant su vilkais. “Parašyk į “Žaliąją Lietuvą”, kad mums labai trūksta mokslininkų. Čia tokia vertinga vieta mokslo tyrimams, kuri nepanaudojama. Ne apskaitų, ne sociologinių apklausų mums reikia, o vilkų tikro gyvenimo tyrimų. Šiam tikslui galima būtų paleisti vieną kitą vilką į kokį rezervatą su radio siųstuvu, stebėti jo keliones, mitybą ir kitus gyvenimo įpročius, kurie labai svarbūs tam, kad mes juos žinotume ne iš knygų, o iš mūsų pačių aplinkos. Parašyk, gal kas nors iš studentų susidomės, padėsiu viskuo, kuo galėsiu”, - prašė Petras Dabrišius. Ir iš tiesų mokslo srityje šiuo atveju – didelė spraga. Tokių mokslininkų, kurie tyrinėtų vilkus atsikėlę nuo savo kėdės – dar neturime. Belieka ugdyti. Galbūt iš tų vaikų ir jaunuolių, kurie apsilankė Žvėrinčiuje, užaugs vienas kitas tikras vilkų specialistas ir mūsų nebesapieks komentarai iš kaimyninių šalių, kad mūsų mokslininkų pranešimai – toli iki vidutinio lygio.

A.Gaidamavičius. Du su puse hektaro laisvės [Žvėrinčius] // Žalioji Lietuva. 2007, Nr. 11 (281). P.1,6.